

הבחירה בת"ים

אסיכוס היצירה "ילדי הצל" מאת בן זקן תומר.

מצגתו של המחזאי בן זקן תומר

"...זיגמונט גזר את דינו בעצמו, לא משום שחש אשם, אלא משום שתפקידו בחיים הסתיים, הוא הסביר את עצמו והשאיר את צוואתו. אני טוען, שבדרמה היוונית או בדרמה השקספירית המוות הוא פתרון טוב מדי; כי קיים הקריטריון העליון המוסרי, שתובע את הקרבן, וישנו שכר ועונש. אני לא חי כבר בעולם, שיש בו שכר ועונש, על כן העונש הוא להמשיך לחיות. האני המאמין שלי, שרק היום, בסוף המאה העשרים, אנו מתחילים לחוש על בשרנו את המשמעות של שני הדברים הקשים ביותר שקרו במאה העשרים: מלחמת העולם השנייה והתמוטטות המשטרים הטוטליטריים. הם השאירו אותנו עירומים מאידאלים, בלי סמרטוט אחד של אידאל..." והוא צדק! צדק מפקד מחנה הריכוז וצודקת זעקתו של זיגמונט בעל המורשת הרוחנית ההומאניסטית בת המאה הקודמת. יורם יוכל לבנות לעצמו עולם חדש או אמונה חדשה רק אם יתמודד עם האימה הזאת. גורקי אמר: 'האדם! כמה רם וגאה זה מצלצל', אני שואל את עצמי, למה אחרי מלחמת העולם השנייה, שום סופר רציני לא חזר על דבריו של גורקי. מה קרה? הסופרים השתנו? לא! האדם השתנה, העולם צלל (כמו העץ בשיר "על הדרך"). והבעיה מה הלאה? מה נעשה עם המחברות של זיגמונט? לא ההיבט ההיסטורי של השואה מעניין אותי, אלא מה הלאה? מהי הזהות שלי כאדם?" (תומר, דברים שבעלפה, 1993).

איך אנו כיהודים פאניניים פתמודדים עם הקונפליקט של זיגמונט?

"...מה נעלה יותר?"

למרוד וקף לשים?

או לנבוא יום יום פירור חיים מלא שלחן האמות... (הקונפליקט של זיגמונט במחזה)

היצירה מסתיימת בצעידתו של זיגמונט אל הים. מה פשר צעידה זו? נדמה כי זיגמונט גוזר את דינו שלו ופוסע אל הים ממנו עלה בתחילת המחזה. יש המפרשים זאת כסיום טרגי בה הדמות צועדת, למעשה, אל מותה.

כיהודים מאמינים, השאלה המתבקשת היא – מהי תפיסת היהדות? הדילמה של זיגמונט היא קשה ובלתי נתפסת, האם היה עליו לשתף פעולה עם הנאצים ובכך להמשיך לחיות או למרוד ולהביא למותו שלו? השאלה הזו מייצגת את כל אנשי היודנראט בזמן המלחמה.

"העידותי בקם היום את הישמים ואת הארץ: החיים והפנות נתתי לפניך, הברכה והקללה;

ובחרת בחיים, לטען תחיה אתה וזרעך" (דברים לו)

הבחירה בחיים:

הגעת לצומת-דרכים, לאן תפנה? זו השאלה הנצחית, שהייתה קיימת ועדיין קיימת, וכיצד נענה עליה? או לומר - תחילה כיצד נבונה?

ככל צומת-דרכים יכול להיות שמסלול אחד הוא הנכון והשני מוטעה, או שהשני נכון והראשון מוטעה, כמו במשע הירושלמי של הדרך הארוכה והקצרה והקצרה הארוכה, ויכול להיות גם ששתי הדרכים טובות, או ששתיהן מוטעות. ואף לעיתים יש יותר משתי דרכים בלבד בצומת.

עשה לך רב' אומרים לנו בפרקי אבות, אך מצד שני מנחם אבותנו אמרים לסמוך על צו הלב הפנימי שלנו. ואולם, אין חכם כבעל ניסיון מנחם אבותנו, גם ניסיון שלנו, אך מדוע לא גם ניסיונם של אמרים? ואולי יש לומר, כי הטוב ביותר הוא המנחה אותך להקשיב לקולך הפנימי, כי לא תמיד יוכל לעמוד לידך המנחה במסלולי החיים ומטוב כי תלמד את העיקרון המנחה על פני שתצטרך כל פעם לשאול מחדש.

אם כך ואם אחרת התורה מנחה אבותנו לבחור בחיים, בחיים ולא במוות, לא בטוב, אף-על-פי שהטוב מתלווה לזה והוא גם נזכר קודם לכן בפרק, אללא בחיים. זה דבר בסיסי יותר. בגן עדן היו שני עצים אסורים - עץ הדעת טוב ורע ועץ החיים. רק מעץ אחד אכל אדם, אך נאמר לנו על התורה כי - "עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכים מאליה". גם כאן ההנחיה היא ללכת בדרך ה' שהיא דרך החיים.

לבחור בחיים. לאחר שבררת תזכור, תזכור. אל תשאר במקום אחד, אללא החלטה, כמו לומר בספרפאזיבה, אללא תזכור, קודם כל תזכור. כי זו היא דרך החירות, הרמוזה גם היא בשאר דבר.

ובאותו יש פיתוי. האדם שאף לבחור מוחלטים וסופיים והאות הוא כזה. החיים לעומת זאת לעיתים אם לא לראו אינם מוחלטים כל-כך, אין להם מסקנות חד-משמעיות אללא ניסיון מצטבר, אין בהם שיפוט סופי, שכן בלי דת צ'אנס נוסף אי-אפשר להתקדם לשום מקום והאדם החי תמיד יכול להשתנות ולהפתיע. השכל שאף להגדרות ובחירת מוחלטים ולכן השכל שאף למוות, אך הלב אינו כזה, אללא הוא מקבל גם ובעיקר עמיתויות ולכן הלב הוא זה שבחר בחיים. ועם החיים באה גם הזריחה.

לבחור בחיים, ולא - ותזכור בחיים, כי אתה כבר בעצם בחר בחיים כל הזמן, שכן אתה חי, אתה נוסע, אתה אוכל ושותה, אתה מספק את צרכי המחיה שלך, הפיזיים אך גם הרוחניים בהקבלה. האלוי הגדול ביותר של יצר החיים - שגם פרויד דיבר עליו אגז בהפרדתו את הארוס מהטנטוס ככתביו המאוחרים - היא הפסימיות, היא שאיפת המוות, כמו שאומר הכתוב ההפוך לכתוב שלנו כאן - "ולא יאמין בחייו" (איוב, כד). אם כך, זהו ההנחיה היסודית כל-כך של התורה - קודם כל לבחור בחיים! (חגי הופר)

בכמה מקומות בתורה אנו מוצאים רעיון דומה: בורא העולם מתווה בפנינו שתי דרכים פוטנציאליות. דרך אחת מובילה לחיים ולטוב, ואילו השניה אפופה בחושך ורוע, והבחירה נמצאת בידינו.

בכל פעם שאנו קוראים פסוק לה, קל לראות את עצמנו עומדים מול פרשת דרכים עם שני אלטים לזהרים המצביעים על כיוונים הפוכים. ההחלטה נשמעת דרמטית לט-כך, כלו העומדת בפנינו פעם בחיים, או לפחות בהלצמנויות מיוחדות.

האמת היא שאת הבחירה בין חיים למוות עדינו לבצע בכל יום ובכל רגע, סך כל דבר בעולם מורכב מחיים ומוות עם יחד ועדינו לרדת לבחור בין השניים.

מוות מסמל את אפסיותו של הדבר. יכול הוא לעמוד מול עינינו כעת במלוא עולו, אך אם בעוד לזן מסויים הוא ימות ואינו הרי שם אתה למעשה אינו חי.

ואילו חיים אמיתיים הם
קיום נצחי, דבר שאין
לו סוף.

בכל נברא עמאי יש את המוות שבו, מצילותו הפילית והחומרית, ואת החיים שבו, הרוח האלוקית המעניקה לו חיים.

כשאנו מביטים סביבנו על הבריאה אנו עושים לראות ולרדוף רק אחר החומריות שבה, ולפיכך מלכירה לנו התורה: "ובחרת בחיים!" ליכרו והביטו את החיים האלוקיים, המצילות האמיתית השוכנת בכל פריט ופריט בעולמנו לה. אל תראו מול עיניכם רק את האלמנט הפילי סך הוא בן תמותה שיחלף ואינו. החיים היא הרוחניות

שתעמוד לנצח, ובה יש לבחור.

(מסובך על-פי ספר המלאכים תרנ"ט עמוד כ' מדברי הרבי הרש"ב - מצאנו"רי חב"ד)